

Τα αγγλικά στην προσχολική εκπαίδευση: Κριτική διερεύνηση των εκπαιδευτικών σεναρίων του προγράμματος «Εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο»

Χαρίκλεια Τιμπλαλέζη, Αναστάσιος Σιάτρας

Εισαγωγή

Πρόσφατες μεταρρυθμίσεις προγραμμάτων σπουδών (ΠΣ) προσχολικής εκπαίδευσης (ΠΕ) εστιάζουν στην ανάπτυξη βασικών γνώσεων και ικανοτήτων των μικρών παιδιών, δίνοντας έμφαση σε στοιχεία που αλληλεπιδρούν μεταξύ της διασφάλισης ποιοτικής ΠΕ για όλα τα παιδιά και της κοινωνικο-οικονομικής ευημερίας των πολιτών σε όλο και πιο ανταγωνιστικές προοπτικές της «οικονομίας της γνώσης» (Μιχαλοπούλου, 2024). Στην κατεύθυνση αυτή, η ΠΕ αποσκοπεί στη δυναμική ανάπτυξη θεμελιωδών ικανοτήτων ώστε τα μικρά παιδιά να ανταπεξέρχονται στις σύγχρονες διαθεματικές μαθησιακές προκλήσεις που διαμορφώνονται σε διεπιστημονικές προσεγγίσεις (Πεντέρη κ.ά., 2022).

Βάσει της προσέγγισης αυτής, το νέο ΠΣ για το νηπιαγωγείο επιδιώκει να καταστήσει τη μάθηση στην ΠΕ μια δυναμική διαδικασία που αξιοποιεί το παιχνίδι και τη διερευνητική προσέγγιση, μιώντας τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στον επιστημονικό τρόπο σκέψης, με το περιεχόμενο να οργανώνεται σε 4 θεματικά πεδία (Επικοινωνία, Εαυτός, Θετικές Επιστήμες, Σώμα, Δημιουργία & Έκφραση) (Πεντέρη κ.ά., 2022). Με αυτό τον τρόπο, το νηπιαγωγείο μετασχηματίζεται σε εκπαιδευτικό θεσμό που αναμένεται να συμβάλει στην ανάπτυξη βασικών γνώσεων και ικανοτήτων των παιδιών στον 21ο αιώνα, με στόχο την ενδυνάμωσή τους να αναλαμβάνουν συνειδητούς, δημιουργικούς και ενεργούς ρόλους στην κοινωνία της γνώσης (Mousena, Sidirogoulou & Sidirogoulou, 2022).

Λαμβάνοντας υπόψη το νέο ΠΣ για την ανάπτυξη διαπολιτισμικών ικανοτήτων στα παιδιά για τις ανάγκες του 21ου αιώνα, υλοποιήθηκε το πρόγραμμα «Εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο (EAN)», που στοχεύει στην υποστήριξη παιδιών προσχολικής ηλικίας να αλληλεπιδρούν σε πολυγλωσσικά πλαίσια για την προώθηση της δημοκρατικής πολιτότητας (Alexiou & Penderi, 2022). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις αρχές του προγράμματος EAN, προωθείται η εκπαίδευση των παιδιών στην αγγλική γλώσσα στο νηπιαγωγείο, όχι ως διακριτό γνωστικό αντικείμενο, αλλά ενσωματω-

μένη στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσα από διερευνητικές δραστηριότητες, παρέχοντας νόημα και σκοπό στην επικοινωνία μέσω της ξένης γλώσσας και συμβάλλοντας στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και ικανοτήτων για τη διαβίωση σε ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα (Alexiou et al., 2019).

Η μεταρρυθμιστική προσέγγιση που συντελείται με την εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο διαμορφώνει νέα παιδαγωγικά πλαίσια για την ολόπλευρη ανάπτυξη παιδιών προσχολικής ηλικίας μέσα από διαθεματικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β). Συνεπώς, η εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο μπορεί να αναδείξει στοιχεία που αφορούν, από τη μια μεριά, στην προώθηση του αφηρημένου ακαδημαϊκού «λόγου» που εστιάζει στην επανάληψη μεμονωμένων λεξιλογικών ή γραμματικών κανόνων που δεν σχετίζονται με την καθημερινή ζωή των παιδιών. Από την άλλη, θεωρείται σημαντικό να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών μέσα από την καλλιέργεια της κριτικής νοοτροπίας, δημιουργικότητας και φαντασίας των παιδιών, την εξοικείωση με τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και την ενίσχυση της προσωπικής, κοινωνικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας σε μαθησιακά περιβάλλοντα που αξιοποιούν πτυχές της καθημερινής ζωής (Μόκιας, Σιάτρας & Μιχαλοπούλου, 2023).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, η εργασία διερευνά το βαθμό στον οποίο αλληλεπιδρούν ο αφηρημένος ακαδημαϊκός «λόγος» και ο «λόγος» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών στο πρόγραμμα EAN. Συγκεκριμένα, από την ανάλυση μαθησιακών στόχων (ΜΣ) των εκπαιδευτικών σεναρίων τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα: α) Ποιο περιεχόμενο προωθείται στα εκπαιδευτικά σενάρια που συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα EAN; β) Πώς διαμορφώνονται οι μαθησιακές ταυτότητες των μικρών παιδιών μέσα από τα εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος EAN;

Μεθοδολογία

Στην εργασία αναλύονται 34 εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος EAN τα οποία ταξινομούνται σε 5 θεματικές ενότητες (π.χ. «Εγώ και οι άλλοι», «Φθινόπωρο», «Χειμώνας», «Άνοιξη» και «Καλοκαίρι») (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022α). Η ανάλυση περιεχομένου εστιάζει στους ΜΣ των σεναρίων και πραγματοποιείται σε 4 άξονες που αφορούν στο εννοιολογικό περιεχόμενο, τη φύση περιεχομένου, τις επιστημονικές μεθόδους, και τα κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα (Siatras & Koumaras, 2013).

Συγκεκριμένα, ο άξονας *Εννοιολογικό περιεχόμενο* επιδιώκει μέσα από την ανάλυση των εννοιών που προωθούνται στους ΜΣ να αναδείξει τη σχέση που

δημιουργείται ανάμεσα στον αφηρημένο ακαδημαϊκό «λόγο» που εστιάζει σε πρακτικές όπως η αποστήθιση αφηρημένων αγγλικών λεξικών ή στοιχείων, και τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών που προωθεί την εκπαίδευση στην αγγλική γλώσσα μέσα σε ένα πλαίσιο μάθησης με νόημα και σκοπό, αξιοποιώντας επικοινωνιακές καταστάσεις της καθημερινής ζωής των μικρών παιδιών (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β· Αλεξίου, 2023).

Όσον αφορά στον άξονα *Φύση περιεχομένου*, η ανάλυση εστιάζει σε διαδικασίες που προωθούν τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε την αγγλική γλώσσα στις καθημερινές κοινωνικο-πολιτισμικές πρακτικές. Ειδικότερα, μελετάται αν οι ΜΣ των εκπαιδευτικών σεναρίων συμβάλλουν στη συγκρότηση μιας ελιτίστικης «εικόνας» για τη γνώση αγγλικής γλώσσας που αναπτύσσεται σε αυστηρά καθορισμένα ακαδημαϊκά πλαίσια ή αναδεικνύουν ποικίλες αυθεντικές εμπειρίες και πρακτικές που διαρκώς μεταβάλλονται σε συνάρτηση με τις κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες των παιδιών προσχολικής ηλικίας (Σουγάρη, 2022).

Στον άξονα *Επιστημονικές μέθοδοι* διερευνώνται οι τρόποι με τους οποίους οι ΜΣ διαμορφώνουν διαδικασίες με τις οποίες τα παιδιά μπορούν να εμπλέκονται σε δράσεις για την ανάπτυξη επιστημονικής νοοτροπίας ως μια επιθυμία για εξερεύνηση και πειραματισμό, αναπτύσσοντας την κριτική σκέψη μέσα από ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες μάθησης και αξιοποιώντας επιστημονικές πρακτικές όπως η παρατήρηση, πρόβλεψη και διατύπωση υποθέσεων (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β).

Τέλος, ο άξονας 4, *Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα*, εξετάζει κατά πόσο οι ΜΣ των εκπαιδευτικών σεναρίων αξιοποιούν τη λειτουργία της αγγλικής γλώσσας ως «γλώσσα του κόσμου», συμβάλλοντας στην οικοδόμηση της έννοιας της δημοκρατικής πολιτότητας σε ποικιλόμορφα πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα (Αλεξίου, 2020). Συνεπώς, διερευνάται αν τα εκπαιδευτικά σενάρια συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των παιδιών σε σχέση με ζητήματα της καθημερινής τους ζωής, καθώς και ο βαθμός ανάπτυξης των ικανοτήτων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στις σύγχρονες κοινωνίες, δρώντας για την προστασία και βελτίωση του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β).

Διευκρινίζεται ότι αναλύθηκαν $N_1=385$ ΜΣ των 34 εκπαιδευτικών σεναρίων του προγράμματος ΕΑΝ. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι από την ανάλυση προέκυψε ότι υφίστανται ΜΣ που ταξινομούνται σε περισσότερους από έναν άξονες ανάλυσης, διαμορφώνοντας μεγαλύτερο σύνολο ειδικών αναφορών ($N_2=611$) ΜΣ σε σχέση με τον αριθμό ΜΣ που συμπεριλαμβάνονται στα εκπαιδευτικά σενάρια.

Αποτελέσματα

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των αναλύσεων των ΜΣ από 34 εκπαιδευτικά σενάρια. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σύμφωνα με τους 4 άξονες ανάλυσης.

Πίνακας 1: Συχνότητα ειδικών αναφορών ΜΣ εκπαιδευτικών σεναρίων ανά άξονα

a/a	Εκπαιδευτικά σενάρια προγράμματος ΕΑΝ	Εννοιολογικό περιεχόμενο	Φύση περιεχομένου	Επιστημονικές μέθοδοι	Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα
1	Nice to meet you	5	8	6	3
2	Let's take a tour	3	4	8	2
3	I love the colour of my shoes	5	9	7	1
4	My family tree	2	8	3	2
5	Time for breakfast	4	7	2	3
6	Eat right, feel right	4	6	4	2
7	I'm always so hungry	2	11	10	1
8	How are you feeling today?	2	11	8	1
9	What's wrong with Colin?	3	9	9	3
10	My body	5	6	4	2
11	How many tree leaves can you see?	5	6	6	2
12	What's the weather like today?	5	9	7	0
13	Trick or treat?	4	8	7	2
14	Day and night	7	8	6	3
15	It's freezing	3	5	6	2
16	It's winter. Animals hibernate	5	11	7	3
17	It's almost Christmas:the story stock	3	7	5	2
18	It's almost Christmas: Santa nad the snow	4	5	4	1
19	Happy New Year	2	5	4	2
20	The almond tree is here	1	9	4	3
21	It's carnival time	1	6	5	3
22	Let's fly our kite	2	4	8	2
23	Flowers everywhere	3	4	5	0
24	Easter festival	3	4	7	3
25	Happy Easter	3	4	2	4
26	Kiki goes to space	4	7	7	2
27	Let's travel	2	6	4	2
28	The World around me. My town/village/island/city	2	5	3	2
29	I like sports	3	9	3	5
30	Kiki goes camping	3	9	9	2
31	Let's clean up the beach	2	8	5	5
32	Let's make ice cream	2	5	5	1
33	Summer festival	2	4	7	1
34	The hare and the tortoise	3	10	5	1
	Σύνολο	109	237	192	73

Εννοιολογικό περιεχόμενο

Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι στον άξονα *Εννοιολογικό περιεχόμενο* συμπεριλαμβάνονται 109 ειδικές αναφορές ΜΣ. Πιο συγκεκριμένα, στη θεματική ενότητα *Εγώ και οι άλλοι* παρατηρούνται ΜΣ που αναδεικνύουν αλληλεπιδρά-

σεις μεταξύ στοιχείων που αναφέρονται στον αφηρημένο ακαδημαϊκό «λόγο» και τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Ειδικότερα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *Nice to meet you!* τα μικρά παιδιά δίνουν έμφαση στη διαπραγμάτευση αφηρημένων στοιχείων για τη διαδικασία της γνωριμίας (π.χ. «*Να αναπαράγουν διάλογο για τη γνωριμία*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 23), αναδεικνύοντας ταυτόχρονα χαρακτηριστικά που ενδυναμώνουν τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών που αναφέρονται στις μητρικές γλώσσες των μικρών παιδιών (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν δύο ή περισσότερες γλώσσες για να γνωριστούν καλύτερα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 23).

Όσον αφορά στη θεματική ενότητα *Φθινόπωρο*, από την ανάλυση προκύπτει ότι οι ΜΣ εμπλέκουν τα παιδιά στην απόκτηση και χρήση αφηρημένων στοιχείων σχετικά με τα χρώματα. Πιο συγκεκριμένα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *Trick or treat?* δίνεται έμφαση σε διαδικασίες χρήσης λεξιλογίου, απομνημόνευσης και αναπαραγωγής τραγουδιών στην αγγλική γλώσσα (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν βασικό λεξιλόγιο για τα χρώματα*» και «*Να αναπαράγουν τραγούδι στην αγγλική γλώσσα σχετικά με τη γιορτή του Halloween*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 219). Ωστόσο, από την ανάλυση των δεδομένων εντοπίζονται ΜΣ που συμβάλλουν στη διαπραγμάτευση πολιτισμικών πρακτικών που είναι συμβατές με το πλαίσιο ανάπτυξης του «λόγου» καθημερινών πρακτικών εμπειριών (π.χ. «*Να γνωρίζουν έθιμα και γιορτές μιας διαφορετικής κουλτούρας και να αναπτύξουν τον κατάλληλο σεβασμό*» (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 219).

Ακολουθώντας το ίδιο μοτίβο, οι πρακτικές ανάπτυξης αφηρημένου ακαδημαϊκού «λόγου» μέσα από το εννοιολογικό περιεχόμενο αποτελούν στοιχείο της θεματικής ενότητας *Χειμώνας*. Με βάση την ανάλυση του εκπαιδευτικού σεναρίου *It's winter. Animals hibernate*, διαπιστώνεται ότι τα παιδιά εμπλέκονται στη χρήση, κατονομασία και αναπαραγωγή εννοιών και λεξιλογίου σχετικά με ζώα που πέφτουν σε χειμερία νάρκη (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν βασικό λεξιλόγιο κατονομάζοντας τα ζώα που πέφτουν σε χειμερία νάρκη (αρκούδα, φίδι, χελώνα)*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 269), ενώ ταυτόχρονα καλούνται να κατανοήσουν απαιτητικά νοήματα που πιθανόν να μη συνάδουν με το αναπτυξιακό στάδιο των μικρών παιδιών (π.χ. «*Να κατανοήσουν τους λόγους που τα ζώα πέφτουν σε χειμερία νάρκη*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 269).

Στην ίδια κατεύθυνση εντάσσεται το εννοιολογικό περιεχόμενο που ενσωματώνεται στη θεματική ενότητα *Άνοιξη*, όπου οι ΜΣ φαίνεται να συνάδουν με την ανάπτυξη αφηρημένου ακαδημαϊκού «λόγου» χωρίς να υποστηρίζουν τη διασύνδεσή τους με τις βιωματικές εμπειρίες των παιδιών. Ειδικότερα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *Let's travel* υιοθετούνται πρακτικές όπως η αντίληψη

ποικίλων τρόπων μετακίνησης (π.χ. «*Να αντιληφθούν διαφορετικούς τρόπους μετακίνησης*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 447), σε συνάρτηση με τη χρήση λεξιλογίου για τα μέσα μεταφοράς και τις μετακινήσεις (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν βασικό λεξιλόγιο στα αγγλικά σχετικό με τα μέσα μεταφοράς*» και «*Να χρησιμοποιούν βασικές φράσεις για να εκφράσουν μετακινήσεις*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 447) χωρίς, ωστόσο, να επιδιώκεται η διασύνδεση του περιεχομένου με καταστάσεις που τα παιδιά βιώνουν στην καθημερινή τους ζωή.

Τέλος, όσον αφορά στην ενότητα *Καλοκαίρι*, από την ανάλυση των δεδομένων για τον άξονα *Εννοιολογικό περιεχόμενο* παρατηρείται η χρήση αφηρημένου ακαδημαϊκού «λόγου». Αυτό γίνεται αντιληπτό μέσα από το εκπαιδευτικό σενάριο *Kiki goes camping*, όπου προωθείται η χρήση λεξιλογίου δίχως αυτό να εντάσσεται σε καθημερινά περιβάλλοντα (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν βασικό λεξιλόγιο σχετικά με το camping στην αγγλική γλώσσα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 533), εστιάζοντας στην υιοθέτηση διαδικασιών όπως η περιγραφή και κατονομασία (π.χ. «*Να κάνουν περιγραφές με λογική σειρά και συνέπεια στην αγγλική γλώσσα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 533).

Φύση περιεχομένου

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1, στον άξονα *Φύση περιεχομένου* συμπεριλαμβάνονται 237 ειδικές αναφορές ΜΣ. Από την ανάλυση της θεματικής ενότητας *Εγώ και οι άλλοι*, διαπιστώνεται ότι καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια να αναδειχθεί η κριτική σκέψη και δημιουργικότητα των μικρών παιδιών, αλλά και να ενισχυθεί η ενσυναίσθησή τους μέσα από τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών, ενώ ταυτόχρονα εντοπίζονται περιπτώσεις όπου η επιρροή του αφηρημένου ακαδημαϊκού «λόγου» παραμένει αισθητή. Ειδικότερα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *Time for breakfast*, υποστηρίζεται η συμμετοχή των μικρών παιδιών σε βιωματικές δραστηριότητες που συντελούν στην εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας μέσα από τον συσχετισμό του επιστημονικού περιεχομένου με εκφάνσεις της καθημερινής ζωής (π.χ. «*Να συμμετέχουν στην προετοιμασία του πρωινού γεύματος*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 86). Επιπλέον, μέσα από συγκεκριμένους ΜΣ, τα παιδιά καλούνται να κατανοήσουν τη μοναδικότητα κάθε ατόμου (π.χ. «*Να αντιλαμβάνονται τη μοναδικότητά τους μέσα από τις προτιμήσεις τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 86) και να εντοπίσουν ομοιότητες ή διαφορές στις καθημερινές συνήθειες ανθρώπων με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο όσον αφορά το πρωινό γεύμα (π.χ. «*Να γνωρίζουν τις οικογενειακές συνήθειες των συμμαθητών/τριών τους ή άλλων πολιτισμών σε σχέση με το πρωινό γεύμα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 86), ενώ υπογραμμίζεται η σημασία του αλληλοσεβασμού και της αποδοχής της διαφορετικό-

τητας (π.χ. «*Να σέβονται τις διαφορετικές προτιμήσεις των συμμαθητών/τριών τους και να εκτιμούν τις διαφορετικές συνήθειες διατροφής*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 86).

Από τα αποτελέσματα της ανάλυσης των ΜΣ της θεματικής ενότητας *Φθινόπωρο* μπορεί να υποστηριχθεί ότι γίνεται προσπάθεια ανάδειξης του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών, καθώς επιχειρείται η οικοδόμηση της επιστημονικής γνώσης και η ανάπτυξη γλωσσικών, εκφραστικών και κοινωνικών ικανοτήτων των παιδιών μέσα από τη συνέργεια των εμπειριών τους με έννοιες και στοιχεία της ξένης γλώσσας. Συγκεκριμένα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *How many leaves can you see?*, αξιοποιώντας καθημερινές εμπειρίες και πρακτικές των παιδιών, ενισχύεται η καλλιέργεια αυτονομίας και κοινωνικών δεξιοτήτων (π.χ. «*Να καλλιεργήσουν την αυτορρύθμιση και κοινωνικές δεξιότητες*» και «*Να αποκτήσουν αυτονομία μέσα από τη ρουτίνα συμμαζέματος της τάξης*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 186). Επιπρόσθετα, δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να αλληλεπιδράσουν με υλικά και αντικείμενα καθημερινής χρήσης, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα και φαντασία τους μέσα από κατασκευές (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν διάφορα υλικά για να κάνουν μικρο-κατασκευές, όπως να συνθέσουν ένα δέντρο με φθινοπωρινά φύλλα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 186).

Στην ίδια προσέγγιση βρίσκονται και οι ΜΣ της ενότητας *Χειμώνας*. Για παράδειγμα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *Day and night* εμπεριέχονται ΜΣ που επιδιώκουν την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των παιδιών για την επίδραση της κίνησης της Γης στην ανθρώπινη ζωή και δραστηριότητα (π.χ. «*Να χρησιμοποιούν βασικό λεξιλόγιο συσχετίζοντάς το με τις καθημερινές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια της ημέρας και της νύχτας*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 237). Παράλληλα, εντοπίζονται ΜΣ που προωθούν την ανεκτικότητα και αποδοχή της πολυπολιτισμικότητας («*Να γνωρίζουν τις καθημερινές συνήθειες συμμαθητών/τριών τους ή άλλων πολιτισμών κατά τη διάρκεια της ημέρας και νύχτας*» και «*Να σέβονται τις διαφορετικές προτιμήσεις των συμμαθητών/τριών τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 237). Θα πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι η απόκτηση αφηρημένης ακαδημαϊκής γνώσης εξακολουθεί να αποτελεί χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης ενότητας, καθώς ΜΣ υπηρετούνται από δραστηριότητες που δεν συνδέονται άμεσα με τις εμπειρίες των παιδιών (π.χ. «*Να συσχετίσουν την κίνηση της Γης γύρω από τον εαυτό της με την εναλλαγή μέρας-νύχτας*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 237).

Όσον αφορά στη θεματική ενότητα *Άνοιξη*, από την ανάλυση προκύπτει ότι οι ΜΣ εμπλέκουν τα παιδιά στην απόκτηση αφηρημένων εννοιών σχετικά με τα ταξίδια και τις μετακινήσεις. Ειδικότερα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *The World around me. My town/village/island/city*, τα παιδιά ενθαρρύνονται να αντιλη-

φθούν τη χρησιμότητα των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς και των χαρτών μέσα από πρακτικές που δεν εντάσσονται στο πλαίσιο ανάπτυξης του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών, καθώς δεν εμπλέκονται με βιωματικές και καθημερινές δραστηριότητές τους (π.χ. «*Να συνειδητοποιούν τη σημασία της χρήσης χαρτών για τις μετακινήσεις τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 464). Επιπλέον, παρά το γεγονός ότι μέσα από συγκεκριμένους ΜΣ το τραγούδι προωθείται ως διασκεδαστικός τρόπος εκμάθησης της αγγλικής γλώσσας, η συγκεκριμένη πρακτική υποδηλώνει ότι εξακολουθεί να υιοθετείται ένας συγκεκριμένος τρόπος παρουσίασης της αποκτημένης γνώσης (π.χ. «*Να τραγουδούν συγχρονισμένα σε μια άτυπη χορωδία*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 464).

Τέλος, στη θεματική ενότητα *Καλοκαίρι*, από την ανάλυση των ΜΣ προκύπτει η χρήση του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Αξιοσημείωτη προσπάθεια για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών όσον αφορά στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος παρατηρείται στους ΜΣ του εκπαιδευτικού σεναρίου *Let's clean up the beach* (π.χ. «*Να εντοπίζουν συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον και να προτείνουν πρακτικές διαχείρισης απορριμμάτων και προστασίας του τοπικού περιβάλλοντος*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515), αλλά και για την ευαισθητοποίησή τους και την καλλιέργεια αξιών και στάσεων στα μικρά παιδιά αναφορικά με την έννοια της πολιτότητας (π.χ. «*Να κινητοποιούνται και να συμβάλλουν θετικά στο αίτημα της προστασίας του περιβάλλοντος*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515).

Επιστημονικές μέθοδοι

Όπως προκύπτει από τον πίνακα 1, στον άξονα *Επιστημονικές μέθοδοι* αναλύονται 192 ειδικές αναφορές ΜΣ. Από την ανάλυση της θεματικής ενότητας *Εγώ και οι άλλοι* διαφαίνεται προσπάθεια να καλλιεργηθεί η επιστημονική νοοτροπία των μικρών παιδιών μέσα από την εφαρμογή ποικίλων επιστημονικών μεθόδων. Συγκεκριμένα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *I love the colour of my shoes*, ενισχύεται η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των παιδιών μέσα από τη διατύπωση υποθέσεων και προβλέψεων (π.χ. «*Να προβλέπουν τις επιπτώσεις συγκεκριμένων συμπεριφορών και να επινοούν στρατηγικές συναισθηματικής αποφόρτισης*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 55). Παράλληλα, προωθείται η ενεργή και ουσιαστική συμμετοχή τους σε διαδικασίες διερεύνησης μέσα από τη χρήση μη τυπικών μονάδων μέτρησης (π.χ. «*Να προβαίνουν σε μετρήσεις με μη συμβατικές μονάδες μέτρησης*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 55).

Στην ίδια προσέγγιση βρίσκεται η ενότητα *Φθινόπωρο*. Ειδικότερα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *What's the weather like today?*, οι ΜΣ επικεντρώνονται στην υποστήριξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας να καλλιεργήσουν ικανό-

τητες που αφορούν στη συστηματική παρατήρηση (π.χ. «*Να παρατηρούν τακτικά και συστηματικά τον καιρό στον τόπο τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 203), στην αλληλεπίδραση των δεδομένων (π.χ. «*Να συσχετίζουν τα χαρακτηριστικά του καιρού με τις δραστηριότητές τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 203), στην ταξινόμηση υλικού (π.χ. «*Να ταξινομούν τον ανάλογο ρουχισμό σύμφωνα με τα καιρικά φαινόμενα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 203) και στη δημιουργία νέας γνώσης (π.χ. «*Να συνθέτουν διάφορα σχήματα και μορφές, π.χ. για να φτιάξουν την τηλεόραση*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 203).

Μια αντίστοιχη προσέγγιση υιοθετείται στη θεματική ενότητα *Χειμώνας*, όπου, όπως υποδηλώνει η ανάλυση, ενισχύονται στοιχεία που προάγουν τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Συγκεκριμένα, στο εκπαιδευτικό σενάριο *It's freezing* διαπιστώνεται ότι τα παιδιά προσχολικής ηλικίας παροτρύνονται να εμπλακούν σε επιστημονικές διαδικασίες συλλογής πληροφοριών (π.χ. «*Να συλλέγουν υλικό από διάφορες πηγές*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 252), παρουσίασης δεδομένων και αποκτημένης γνώσης (π.χ. «*Να συνεργάζονται σε μικρές ομάδες και να παρουσιάζουν τη δουλειά τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 252), καθώς και να εξετάζουν και επινοούν τρόπους δράσης και αντιμετώπισης προβλημάτων (π.χ. «*Να αναζητούν πιθανούς τρόπους με τους οποίους μπορούν να προσφέρουν τη βοήθειά τους στους άλλους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 252).

Όσον αφορά στη θεματική ενότητα *Άνοιξη*, αναφέρονται στοιχεία που υποστηρίζουν τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Μέσα από τους ΜΣ του εκπαιδευτικού σεναρίου *Let's fly our kite*, προωθείται η έρευνα και αναζήτηση στοιχείων (π.χ. «*Να αναζητούν και να επιλέγουν κατάλληλες πληροφορίες στο διαδίκτυο*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 381) και η αλληλεπίδραση και επικοινωνία με άλλους ανθρώπους, καθώς τα παιδιά εμπλέκονται σε ομαδικές και συνεργατικές δραστηριότητες (π.χ. «*Να συνεργαστούν για να φτιάξουν ένα δικό τους έργο, τον δικό τους χαρταετό*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 381). Επιπλέον, η ανάλυση σηματοδοτεί ότι οι ΜΣ εστιάζουν στην αναγνώριση ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ εθίμων και παραδόσεων από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (π.χ. «*Να διακρίνουν κοινά στοιχεία και διαφορές στα έθιμα του χαρταετού από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 381). Ταυτόχρονα, ωστόσο, προωθείται η αφομοίωση επιστημονικών εννοιών από τα παιδιά προσχολικής ηλικίας (π.χ. «*Να αντιλαμβάνονται τις σχέσεις σειράς ή διαδοχής (πάνω-κάτω, δεξιά-αριστερά) και να δίνουν οδηγίες*») με σκοπό την απόκτηση ακαδημαϊκού περιεχομένου που δεν φαίνεται να έχει άμεση συνάφεια με επικοινωνιακά πλαίσια της καθημερινής τους ζωής εκτός του σχολικού περιβάλλοντος (π.χ. «*Να αναγνωρίζουν τα βασικά στοιχεία που δύνανται να μεταβάλλονται κάνοντας*

την κίνηση πιο δημιουργική (ιστορία και ρίμα/τραγούδι)», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 381).

Τέλος, όπως προκύπτει από την ανάλυση των ΜΣ της ενότητας *Καλοκαίρι*, επισημαίνονται στοιχεία που προβάλλουν τον «λόγο» των καθημερινών εμπειριών. Από την ανάλυση του εκπαιδευτικού σεναρίου *Let's make ice-cream* φαίνεται ότι τα μικρά παιδιά ενθαρρύνονται να αντιληφθούν τη μοναδικότητα τους ως πολιτισμική οντότητα (π.χ. «*Να εκτιμούν ό,τι τα κάνει ξεχωριστά και να σέβονται τη μοναδικότητα και τις προτιμήσεις των άλλων (διαφοροποίηση ως προς την αγαπημένη γεύση παγωτού)*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 499). Είναι αναγκαίο παρόλα αυτά να επισημανθεί ότι στην εν λόγω ενότητα, τα μικρά παιδιά αναμένεται να αλληλεπιδρούν με διαδικασίες συστηματοποίησης της επιστημονικής γνώσης που συμβάλλουν στην απόκτηση ακαδημαϊκού περιεχομένου (π.χ. «*Να κατασκευάζουν γραφικές παραστάσεις (διαγράμματα και εικονογράμματα) χρησιμοποιώντας σύμβολα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 499).

Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα

Από τον πίνακα 1 προκύπτει ότι στα *Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα* ενσωματώνονται 73 ειδικές αναφορές ΜΣ. Συγκεκριμένα, στη θεματική ενότητα *Εγώ και οι άλλοι* εντοπίζονται ΜΣ που είναι συμβατοί με το πλαίσιο ανάπτυξης του «λόγου» καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Ειδικότερα, από την ανάλυση του εκπαιδευτικού σεναρίου *Let's take a tour*, τα μικρά παιδιά ενθαρρύνονται να κατανοήσουν τα συναισθήματα των άλλων μέσα από καθημερινές εμπειρίες (π.χ. «*Να αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στο διαφορετικό, κατανοώντας πως η Kiki αλλά και άλλα παιδιά από την τάξη δεν έχουν εξοικειωθεί με τον χώρο της τάξης και γι' αυτό θα πρέπει να τα βοηθήσουν να νιώσουν πιο άνετα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 40), καλλιεργώντας ταυτόχρονα ικανότητες συνεργασίας και υποστήριξης των συμμαθητών/τριών τους (π.χ. «*Να συνεργάζονται σε σχέση με έναν κοινό στόχο, ξεναγώντας την Kiki και βοηθώντας την να μάθει το χώρο*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 40).

Ακολουθώντας το ίδιο μοτίβο, οι πρακτικές ανάπτυξης του «λόγου» καθημερινών πρακτικών εμπειριών αποτελούν στοιχείο της θεματικής ενότητας *Φθινόπωρο*. Η ανάλυση του εκπαιδευτικού σεναρίου *Trick or treat* αναδεικνύει ΜΣ που συμβάλλουν στην εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας, συσχετίζοντας το κοινωνικο-επιστημονικό περιεχόμενο με εκφάνσεις της καθημερινής ζωής των παιδιών (π.χ. «*Να συνεισφέρουν σε συνεργατικές δραστηριότητες για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού (π.χ. οργάνωση πάρτι)*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 219). Επίσης, διαπιστώνονται ΜΣ που προωθούν έννοιες όπως

ετερότητα, ανεκτικότητα και σεβασμός στην ποικιλομορφία, βοηθώντας τα μικρά παιδιά να οικοδομήσουν κοινωνικο-πολιτισμικές ταυτότητες (π.χ. «*Να γνωρίσουν έθιμα και γιορτές μιας διαφορετικής κουλτούρας και να αναπτύξουν ανάλογο σεβασμό*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 219).

Επιπρόσθετα, από την ανάλυση της θεματικής ενότητας *Χειμώνας* προκύπτει ότι οι ΜΣ αναφέρονται σε θέματα που άπτονται της καθημερινής ζωής των μικρών παιδιών και του ευρύτερου φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Για παράδειγμα, η εξέταση των ΜΣ του εκπαιδευτικού σεναρίου *It's winter. Animals hibernate* καθιστά σαφές ότι δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη στάσεων και συμπεριφορών που σχετίζονται με καθημερινά κοινωνικά και επιστημονικά ζητήματα (π.χ. «*Να σέβονται το περιβάλλον και τους άλλους οργανισμούς που ζουν σε αυτό, όπως τα ζώα σε χειμερία νάρκη*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 269). Προωθείται, επίσης, η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων (π.χ. «*Να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες παίζοντας κουκλοθέατρο με τα ζώα σε χειμερία νάρκη*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 269) και η καλλιέργεια του αισθήματος ομαδικότητας (π.χ. «*Να εκφράζονται συμμετέχοντας σε ένα κουκλοθέατρο και να ισχυροποιούν τους δεσμούς τους με την ομάδα*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 269).

Όσον αφορά στη θεματική ενότητα *Άνοιξη*, αξίζει να επισημανθεί ότι αναδεικνύεται η αξία της συνεργασίας μεταξύ των παιδιών και η εφαρμογή της αποκτημένης γνώσης μέσα από ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες. Όπως γίνεται κατανοητό από την ανάλυση των ΜΣ του εκπαιδευτικού σεναρίου *Easter festival* προτεραιότητα αποτελούν η επικοινωνία με «άλλους» (π.χ. «*Να επικοινωνούν με παιδιά από άλλα σχολεία και τις οικογένειές τους στην Ελλάδα και τον κόσμο*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 415), ο συγχρονισμός και συντονισμός («*Να συντονίζουν τη δράση τους σε αυτοσχέδιες ορχήστρες, χορωδίες*» Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 415) και η εμπλοκή σε διαδικασίες της διαμόρφωσης της μαθητικής κοινότητας (π.χ. «*Να συνεργάζονται και να συμβάλλουν σε μουσικές εκδηλώσεις της τάξης τους*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 415).

Τέλος, υποστηρίζεται ότι και στη θεματική ενότητα *Καλοκαίρι*, κυρίαρχη θέση κατέχουν οι πρακτικές που συντελούν στην ανάπτυξη του «λόγου» καθημερινών πρακτικών εμπειριών. Συγκεκριμένα, στο σενάριο *Let's clean up the beach*, συμπεριλαμβάνονται ΜΣ που αναφέρονται σε ποικίλες εκφάνσεις της καθημερινής ζωής των παιδιών, ενθαρρύνοντάς τα να αναπτύξουν την περιβαλλοντική τους συνείδηση, καθώς και τη δημοκρατική τους ταυτότητα τους ως ενεργών πολιτών. Επιδιώκεται η ευαισθητοποίησή τους αναφορικά με το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος (π.χ. «*Να κινητοποιούνται και να συμβάλλουν θετικά στο αίτημα της προστασίας του περιβάλλοντος*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515). Παράλληλα, οικοδομείται η κριτική σκέψη μέσα

από τον προβληματισμό σχετικά με την αλληλεπίδραση των καθημερινών πρακτικών με το άμεσο και ευρύτερο φυσικό περιβάλλον (π.χ. «*Να εντοπίζουν συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον και να προτείνουν πρακτικές διαχείρισης απορριμμάτων και προστασίας του τοπικού περιβάλλοντος (ακτή)*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515), ενώ ταυτόχρονα προωθείται η λήψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων, καθώς και η ανάπτυξη ενεργού ρόλου στη διαμόρφωση της πραγματικότητας γύρω τους (π.χ. «*Να κινητοποιούνται και να αναπτύσσουν δράσεις για την ποιοτική αναβάθμιση του τοπικού περιβάλλοντος (τοπική ακτή)*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515). Τέλος, οι ΜΣ επιδιώκουν να βοηθήσουν τα παιδιά να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της εθελοντικής δραστηριότητας και προσφοράς σε συνδυασμό με την έννοια της πολιτότητας (π.χ. «*Να εκτιμούν τη σημασία του εθελοντισμού και να συνειδητοποιούν ότι με τις πράξεις τους (καθαρισμός ακτής) μπορούν να συμβάλλουν στο κοινωνικό σύνολο*», Αλεξίου & Πεντέρη, 2022: 515).

Συζήτηση

Από τη συγκριτική θεώρηση των αποτελεσμάτων της έρευνας, όπως φαίνεται στον πίνακα 2, προκύπτουν 611 ειδικές αναφορές ΜΣ για όλους τους άξονες ανάλυσης των εκπαιδευτικών σεναρίων του προγράμματος ΕΑΝ.

Πίνακας 2: Κατανομή ειδικών αναφορών ανά άξονα ανάλυσης.

Άξονας ανάλυσης	Ειδικές αναφορές ΜΣ	Ποσοστό %
Εννοιολογικό περιεχόμενο	109	17,8
Φύση περιεχομένου	237	38,8
Επιστημονικές μέθοδοι	192	31,4
Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα	73	12
Σύνολο	611	100

Συγκεκριμένα, στον άξονα *Εννοιολογικό περιεχόμενο*, το ποσοστό ειδικών αναφορών ΜΣ εντοπίζεται σχετικά περιορισμένο (17,8%). Από το στοιχείο μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος ΕΑΝ συμβάλλουν στη διαμόρφωση παιδαγωγικού πλαισίου που φαίνεται να πε-

ριορίζει τις αφηρημένες ακαδημαϊκές έννοιες στη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο, εστιάζοντας στην ενδυνάμωση του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών των παιδιών. Επίσης, προκύπτει ότι η ενσωμάτωση της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο απομακρύνεται από τη ρητή διδασκαλία της γλώσσας, θέτοντας στο επίκεντρο την επικοινωνιακή της χρήση (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β: 40). Το εν λόγω εύρημα έρχεται σε αντίθεση με αποτελέσματα ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σε ΠΣ άλλων γνωστικών αντικειμένων, όπως για παράδειγμα τα Μαθηματικά, όπου αναδεικνύεται σημαντική επιρροή του εννοιολογικού περιεχομένου στις ειδικές αναφορές (Μερίκα & Σιάτρας, 2023).

Όσον αφορά στον άξονα *Φύση περιεχομένου*, από τα αποτελέσματα παρατηρείται ότι ο άξονας αυτός συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (38,8%) ειδικών αναφορών ΜΣ. Υποστηρίζεται ότι το αυξημένο ποσοστό φανερώνει τάση προώθησης του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών για την αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο, ενισχύοντας την ενεργή εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, κάτι που έχει παρατηρηθεί σε άλλες έρευνες (Μαυροκεφαλίδου & Σιάτρας, 2023). Συνεπώς, τα εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος EAN φαίνεται να δίνουν έμφαση στην οικοδόμηση γνώσης μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, δημιουργώντας παιδαγωγικές συνθήκες που αναδεικνύουν τη σύνδεση των αγγλικών με πολιτισμικά χαρακτηριστικά της καθημερινής ζωής των μικρών παιδιών (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β). Στην κατεύθυνση αυτή, διαμορφώνεται μια ολιστική προσέγγιση για την αξιοποίηση της αγγλικής γλώσσας στην αλληλεπίδραση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με παιγνιώδεις δραστηριότητες που εστιάζουν στην καλλιέργεια της επικοινωνίας νοημάτων, λαμβάνοντας υπόψιν το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον των παιδιών, των ενδιαφερόντων τους, αλλά και των μητρικών τους γλωσσών (Alexiou & Penderi, 2022: 217· Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β: 40· Αλεξίου, 2023).

Σχετικά με τον άξονα *Επιστημονικές μέθοδοι*, οι ειδικές αναφορές ΜΣ παρουσιάζουν σχετικά υψηλό ποσοστό (31,4%). Από τα αποτελέσματα γίνεται σαφές ότι τα εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος EAN συμβάλλουν στην ενίσχυση του «λόγου» καθημερινών πρακτικών για την ανάπτυξη της κριτικής και επιστημονικής νοοτροπίας των παιδιών. Μέσα από βιωματικές δραστηριότητες, ιστορίες και σχέδια εργασίας που αναπτύσσονται στην ΠΕ, τα παιδιά μπορούν να βρίσκουν λύσεις σε καθημερινά προβλήματα, να διαμορφώνουν και αναπτύσσουν τη σκέψη τους, να διατυπώνουν ερωτήματα και απόψεις, καθώς και να αυτονομούνται στη διαδικασία μάθησης (Σουγάρη, 2022: 253). Χρησιμοποιώντας την αγγλική γλώσσα ως μοχλό εξερεύνησης του κόσμου γύρω τους και αξιοποιώντας την «έμφυτη ικανότητά τους για

αυτόνομη και ανεξάρτητη μάθηση» (Ματθαιουδάκη, 2022: 261-262), τα παιδιά ενθαρρύνονται να εμπλέκονται ενεργά σε ερευνητικές διαδικασίες μέσα από διατύπώσεις υποθέσεων και προβλέψεων, την υλοποίηση διερευνήσεων, αλλά και την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022α).

Τέλος, όπως προκύπτει από τον πίνακα 2, ο άξονας *Κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα* παρουσιάζει το μικρότερο ποσοστό (12%) ειδικών αναφορών ΜΣ. Παρά το γεγονός ότι οι ειδικές αναφορές στον συγκεκριμένο άξονα είναι αριθμητικά περιορισμένες σε σύγκριση με τους υπόλοιπους άξονες, ο τρόπος που ενσωματώνονται οι ΜΣ στα εκπαιδευτικά σενάρια υποδηλώνει τη συμβολή της εισαγωγής της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο στη διαμόρφωση παιδαγωγικού πλαισίου που ισχυροποιεί τον «λόγο» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών των παιδιών. Φαίνεται, δηλαδή, να ενισχύεται η κοινωνικο-πολιτισμική ταυτότητα των παιδιών μέσα από την καλλιέργεια της έννοιας της δημοκρατικής πολιτότητας. Ειδικότερα, τα εκπαιδευτικά σενάρια αναδεικνύουν προσεγγίσεις όπου τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν βασικές γνώσεις και ικανότητες, διαμορφώνοντας μαθησιακές ταυτότητες που τους υποστηρίζουν να υιοθετούν θετικές στάσεις στην εκμάθηση ξένων γλωσσών ώστε να ανταπεξέρχονται στις προκλήσεις της σύγχρονης πολυπολιτισμικής πραγματικότητας (Alexiou & Penteris, 2022· Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β).

Συμπεράσματα

Στην εργασία διερευνήθηκαν οι ΜΣ των εκπαιδευτικών σεναρίων του προγράμματος EAN (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022α). Πραγματοποιήθηκε ανάλυση περιεχομένου με βάση 4 άξονες που αναφέρονται στο εννοιολογικό περιεχόμενο, τη φύση περιεχομένου, τις επιστημονικές μεθόδους και τα κοινωνικο-επιστημονικά ζητήματα. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι παρατηρείται προσπάθεια ανάδειξης του «λόγου» των καθημερινών πρακτικών εμπειριών των μικρών παιδιών, περιορίζοντας ταυτόχρονα τον «λόγο» του αφηρημένου ακαδημαϊκού περιεχομένου που προωθείται στο νηπιαγωγείο. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε ότι οι ειδικές αναφορές ΜΣ εστίασαν στην ενεργητική εμπλοκή των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία, μέσα από την ανάπτυξη της κριτικής νοοτροπίας και τη διαμόρφωση της έννοιας της δημοκρατικής πολιτότητας.

Θα μπορούσε, επομένως, να αναφερθεί ότι το πρόγραμμα EAN επιδιώκει να επιφέρει σταδιακή μεταβολή στον τρόπο που η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας ενσωματώνεται στο νηπιαγωγείο και στον τρόπο που οικοδομείται η γνώση γενικότερα. Υιοθετώντας ολιστικές θεωρήσεις για τη μάθηση, δίνεται έμφαση στον επικοινωνιακό χαρακτήρα της ΠΕ μέσα από βιωματικές και διαθεματικές δραστηριότητες που προάγουν τη διαπολιτισμική επικοινωνία

(Αλεξίου & Πεντέρη, 2022β: 39). Η εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο αποτελεί πρόσφατη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αναδεικνύοντας την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και εμπλουτισμό της σχετικής βιβλιογραφίας. Προτείνεται να ληφθεί μέριμνα για την επιμόρφωση όχι μόνο των ενεργεία εκπαιδευτικών, αλλά και μελλοντικών εκπαιδευτικών ΠΕ όσον αφορά στην εμπλοκή τους στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που να συμβάλουν στη διαμόρφωση πολιτισμικά υπεύθυνων και ενεργών πολιτών (Αλεξίου & Πεντέρη, 2022α).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αλεξίου, Θ. (Επιμ.). (2023). *EAN: Καινοτόμο πρόγραμμα για την εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο. Συλλογή παρουσιάσεων τελικού συνεδρίου* <https://ean.auth.gr/>
- Alexiou, T. (2020). Introducing EFL in preschools: Facts and fictions. In W. Zoghbor & T. Alexiou (eds.), *Advancing english language education* (pp. 61-74). Dubai, UAE: Zayed Publication.
- Alexiou, T., & Penderi, E. (2022). Introducing the main features of the EAN project in Greece. In B. Cortina-Pérez., A. Andúgar, A. Álvarez-Cofiño, S. Corral, N. Martínez León & A. Otto (Eds), *Addressing future challenges in early language learning and multilingual education* (pp. 213-221). Madrid: Dykinson Publishing House.
- Αλεξίου, Θ., & Πεντέρη, Ε. (Επιμ.) (2022α). *Εκπαιδευτικά σενάρια του προγράμματος «Εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο» EAN.* <https://ean.auth.gr/>
- Αλεξίου, Θ., & Πεντέρη, Ε. (2022β). Φιλοσοφία και ταυτότητα του προγράμματος «Εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο». Στο Θ. Αλεξίου (επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο.* <https://ean.auth.gr/>
- Alexiou, T., Roghani, S., & Milton, J. (2019). Assessing the vocabulary knowledge of pre-primary language learners. In D. Prosic-Sandovac & S. Rixon (eds.), *Integrating assessment into early language learning and teaching practice* (pp. 207–220). Bristol: Multilingual Matters.
- Καραβά, Ε. (2010). Προετοιμάζοντας εκπαιδευτικούς αγγλικής για τις προκλήσεις του 21ου αιώνα: Το αναμορφωμένο πρόγραμμα αρχικής εκπαίδευσης και κατάρτισης στη διδασκαλία της αγγλικής του ΕΚΠΑ. *Συγκριτική & Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση, 16-17*, 103-125. <http://cier.edu.gr>
- Ματθαιουδάκη, Μ. (2022). Μεθοδολογία και κατάλληλες τεχνικές στην προσχολική ηλικία. Στο Θ. Αλεξίου (επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την εισα-*

- γωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο. <https://ean.auth.gr/>
- Μαυροκεφαλίδου, Ε., & Σιάτρας, Α. (2023). Ανάλυση νέων προγραμμάτων σπουδών «Μελέτη Περιβάλλοντος» προσχολικής και πρωτοσχολικής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της κριτικής παιδαγωγικής. Στο Ε. Κανταρτζή & Α. Φουργκατσιώτης (επιμ.), *Πρακτικά 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου: Εκπαίδευση και Πολιτισμός στον 21ο αιώνα* (τ. Γ') (σσ. 214-225). Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης. www.ekedisy.gr
- Μερίκα, Ε., & Σιάτρας, Α. (2023). Αλληλεπίδραση προγράμματος σπουδών παιδικών σταθμών με μαθησιακές ταυτότητες μαθηματικών, φυσικών επιστημών και τεχνολογίας στην πρώιμη παιδική ηλικία. *Εκπαιδευτικός Κύκλος*, 11(3), 93-107. <https://educircle.gr/>
- Μιχαλοπούλου, Α. (2024). *Σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα στην εκπαίδευση των μικρών παιδιών*. Κάλλιπος Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <http://hdl.handle.net/11419/10149>
- Μόκιας, Α., Σιάτρας, Α., & Μιχαλοπούλου, Α. (2023). Διερευνώντας το «λόγο» της εντατικοποίησης του περιεχομένου στην προσχολική εκπαίδευση: Ένα πλαίσιο ανάλυσης. *Κριτική Εκπαίδευση*, 4, 58-70. <http://dx.doi.org/10.26247/kritekr.4.2364>
- Mousena, E., Sidiropoulou, T., & Sidiropoulou, M. (2022). Curriculum for Citizenship and Sustainability. In H. Şenol (ed.), *Pedagogy - Challenges, Recent Advances, New Perspectives, and Applications*. IntechOpen. doi: 10.5772/intechopen.103981
- Πεντέρη, Ε. (2022). Ανάπτυξη εκπαιδευτικών σχεδιασμών στο νηπιαγωγείο για την υποστήριξη της καλλιέργειας ικανοτήτων του 21ου αιώνα: Παράμετροι που σχετίζονται με την εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο και το (νέο) πρόγραμμα σπουδών της προσχολικής εκπαίδευσης. *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες αγωγής και εκπαίδευσης*, 8, 70-97. <https://doi.org/10.12681/dial.28479>
- Πεντέρη, Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2022). Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης. Στο πλαίσιο της Πράξης *Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης* του ΙΕΠ με MIS 5035542.
- Siatras, A., & Koumaras, P. (2013). Science education as public and social wealth: The notion of citizenship from a European perspective. In D. Blades (Discussant), *Rethinking the citizen in science education: subjectivity, critical thinking, eco-justice, and equity*. Symposium conducted at 2013 International Conference of the AERA, San Francisco, LA. <https://eric.ed.gov/?id=ED543244>

Σουγάρη, Α. Μ. (2022). Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά παιδιών προσχολικής ηλικίας και η πρώτη επαφή με την Αγγλική γλώσσα. Στο Θ. Αλεξίου (επιμ.), *Επιμορφωτικό υλικό για την εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο*. <https://ean.auth.gr/>

Abstract

This paper explores educational scenarios developed within the framework of the program 'Introduction of English in preschool education' (EAN). Content analysis is conducted to 34 educational scenarios focusing on four axes: content knowledge, nature of content, scientific methods, and socio-scientific issues. Results suggest that educational scenarios of the EAN program contribute to reduction of abstract academic content by minimizing aspects related to memorization of English words and structures. Instead, the program promotes content that focuses on meaning processes that interact with daily lives of young children. It is argued that the EAN program can contribute to developing critical thinking and democratic citizenship within interdisciplinary approaches of preschool education.

Key-words: Critical education, teaching English language in preschool, curriculum

Χαρίκλεια Τιμπλαλέξη

Εκπαιδευτικός ΠΕ06, Συντονίστρια Εκπαίδευσης Προσφύγων
Κουντουριώτου 64, Βόλος 383 33
Τηλ.: 6974193989
E-mail: charoula_timp@yahoo.gr

Αναστάσιος Σιάτρας

Επικ. Καθηγητής Π.Τ.Π.Ε.-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Αργοναυτών & Φιλελλήνων, Βόλος 382 21
Τηλ.: 24210-74318
E-mail: asiatras@uth.gr